

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดมหาสารคาม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ซึ่งจะได้นำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย
2. อภิปรายผล
3. ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดมหาสารคาม ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดมหาสารคาม ผู้บริหารสถานศึกษา ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน พบว่า ระดับมาก 1 ด้าน ได้แก่ ด้านการร่วมรับผลที่เกิดขึ้น และอยู่ในระดับปานกลาง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการร่วมคิดวางแผน ด้านการร่วมติดตามประเมินผล และด้านการร่วมดำเนินงาน

ตามลำดับ

2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดมหาสารคาม บุคลากรในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีสถานภาพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สำนักงานส่งเสริม

การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดมหาสารคาม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ข้อเสนอแนะและแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดมหาสารคาม โดยเรียงลำดับความถี่จากมากไปหาน้อยเป็นรายด้าน คือ

3.1 ด้านการร่วมคิดวางแผน คือ การกำหนดแนวทางดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนกับคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี การแบ่งบทบาทภารกิจ ความรับผิดชอบระหว่างครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การปรึกษาหารือกันอย่างไม่เป็นทางการของผู้บริหาร/ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนปฏิบัติหน้าที่ที่มีลักษณะที่เอื้อต่อการคิดวางแผนและการจัดทำหนังสือข้อตกลงความร่วมมือ(MOU)ระหว่างศูนย์การเรียนรู้ชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.2 ด้านการร่วมดำเนินงาน คือ การมีโครงการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยร่วมกัน การประสานจัดทำงบประมาณร่วมกันในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย การเผยแพร่ข่าวสารข้อมูล กิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต่อภาคีเครือข่าย การประสานจัดหาบุคลากรหรือหน่วยงานภาคีเครือข่ายร่วมทำหน้าที่ครูหรือวิทยากรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการประสานจัดหา อาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ของหน่วยงานภาคีเครือข่ายในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3.3 ด้านการร่วมรับผลที่เกิดขึ้น คือ คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีจิตสำนึกพร้อมรับผิดชอบต่อสังคม การจัดการเรียนรู้สนองตอบความต้องการของชุมชน คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ได้รับการพัฒนาศักยภาพอย่างสม่ำเสมอ และการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สนองต่อนโยบายของรัฐบาลในการยกระดับการศึกษาของประชาชน

3.4 ด้านการร่วมติดตามประเมินผล คือ การมีแนวทางการติดตามประเมินผล การดำเนินงานจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย การมีคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนติดตามประเมินผลการดำเนินงานจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย การนิเทศให้คำปรึกษาแนะนำ การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของหน่วยงาน กศน.และภาคีเครือข่าย การแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการจัด

การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของหน่วยงาน กศน.และภาคีเครือข่าย และการรายงานผลการดำเนินงานต่อผู้บริหารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการศูนย์ การเรียนชุมชน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด มหาสารคาม ทำให้มีประเด็นสำคัญที่จะนำไปสู่การอภิปรายผล คือ

1. จากผลการวิจัยพบว่าการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการศูนย์

การเรียนชุมชนที่ศูนย์การเรียนชุมชนดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน ยังไม่สามารถตอบสนอง ความต้องการหรือความคาดหวังของคณะกรรมการศูนย์การเรียนชุมชน ที่จะก่อให้เกิดทั้ง การร่วมคิดวางแผน การร่วมดำเนินงาน การร่วมรับผลที่เกิดขึ้น และการร่วมติดตาม ประเมินผล ดังจะเห็นได้จากช่องว่างของความคิดเห็นหรือความคาดหวังนั้นอยู่ห่างกัน พอสมควร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประกายทิพย์ วงศ์หอม (2543 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนประสบความสำเร็จในการ ทำงาน ได้แก่ ความคาดหวังขององค์กรเครือข่าย และสอดคล้องกับทฤษฎีการกระทำทางสังคม ของ ริดเดอร์ (William W. Reeder, อ้างถึงใน สมคิด พรหมจ้อย, สุมาลี สังข์ศรี และววิทย์ กิตติคุณศิริ, 2550 : 182) ที่กล่าวว่าเหตุผลในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งของบุคคลขึ้นอยู่กับ ปัจจัยต่างๆ ซึ่งความคาดหวัง(Expectations)เป็นปัจจัยหนึ่ง

ดังนั้น การพัฒนาการดำเนินงานการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้การส่งเสริมสนับสนุนคณะกรรมการศูนย์การเรียน ชุมชนภาคีเครือข่าย มาเป็นประเด็นในการกำหนดคน โยบายและทิศทางการส่งเสริมสนับสนุน ภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยด้วย เพราะภาคีเครือข่าย จะมีกลุ่มประชากรเป้าหมายที่ชัดเจนอยู่ในความดูแลและจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาบุคคลอยู่แล้ว จะทำให้การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเกิดประสิทธิภาพ

และประสิทธิผลอย่างเต็มที่ จากผลการวิจัยที่พบว่า นโยบายและความตระหนักใน ความสำคัญ ของการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของคณะกรรมการศูนย์การเรียน ชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการ ศูนย์การเรียนชุมชนที่เป็นปัจจัยภายใน ได้แก่ ความตระหนักในปัญหาของชุมชน และผู้นำ ที่มีความสามารถในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม การจัดกิจกรรมการศึกษานอก

โรงเรียนในรูปแบบและวิธีที่เน้นการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง และสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษาของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543:62-63) ที่ได้เสนอแนวทางการจัดการเครือข่ายไว้หลายแนวทาง โดยมีเรื่องการสร้างความตระหนักให้คนในสังคมได้ทราบว่า การศึกษาเป็นเรื่องของประชาชนทุกคนในประเทศ และมีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตของเขาไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม

2. นโยบายและความตระหนักในความสำคัญของการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยเฉพาะการมีวิสัยทัศน์ของผู้ผู้นำในชุมชนที่มองเห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพของคนในชุมชน โดยใช้กลไกของการศึกษาเป็นเครื่องมือของการพัฒนา เป็นรากฐานที่สำคัญที่จะทำให้องค์กรและชุมชน ตลอดจนสังคมได้รับการพัฒนาไปพร้อม ๆ กันในทุกมิติ อาจบูรณาการไปกับการประกอบอาชีพ การดำเนินชีวิต หรือการทำงานของชุมชนนั้น ๆ จะทำให้ทั้งการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตลอดจนองค์กรและสังคมเกิดการเกื้อหนุนและพัฒนาไปสู่ทิศทางที่ดี มีประสิทธิภาพในที่สุด

3. ผลการวิจัยที่พบว่า การได้รับประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่จะก่อให้เกิดแรงจูงใจในการเข้ามามีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งเป็นข้อค้นพบที่สอดคล้องกับความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม และสอดคล้องกับการศึกษาระณีศึกษาและสอดคล้องกับงานวิจัยของสาขาวิชารัฐศาสตรมหาวิทาลัยสุโขทัยธรรมาราช (2545 : 40-41, อ้างถึงใน พระมหาสุทิตย์ อากาศโร (อบอุ้น), 2547 : 150) ที่พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่ายภาคประชาชน ประการหนึ่ง คือ การประสานงานความร่วมมือขององค์กรชุมชนในเชิงผลประโยชน์ต่างตอบแทน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของปรีชาติ วลัยเสถียร (2543 : 152) ที่ได้สรุปว่า ปัจจัยหนึ่งที่เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา คือปัจจัยจูงใจได้แก่ การได้รับประโยชน์จากการได้เข้าร่วมในกิจกรรมการพัฒนาการได้รับประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จะเป็นแรงจูงใจที่สำคัญที่จะทำให้ภาคีเครือข่ายมองเห็นความสำคัญของการศึกษา และจะเป็นแรงผลักดันที่ช่วยให้เกิดการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพราะผลที่ได้รับจากการศึกษามีใช้สิ่งที่มีมูลค่า สามารถ

นำไปใช้ก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาอาชีพ การทำงาน การพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงควรดำเนินการให้บรรลุผลและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน เพื่อให้ได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง และควรนำผลที่เกิดขึ้นเหล่านี้ไปชี้ให้เห็นความสำคัญ และทำการเผยแพร่ให้กลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ ได้รับรู้ เพื่อก่อให้เกิดการแสวงหาการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง และแพร่หลาย นอกจากนี้ประโยชน์ที่เกิดจากการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยโดยตรงแล้ว ผลการวิจัยยังพบว่ายังมีประโยชน์ในด้านอื่น ๆ ที่เป็นแรงจูงใจแก่ภาคีเครือข่ายด้วย ได้แก่ความภาคภูมิใจที่ได้ทำประโยชน์ให้ประชาชนหรือสังคม และการได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นิพนธ์ ประภาวดี (2538 : 69) ที่พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความร่วมมือของเครือข่ายภาคเอกชนในการพัฒนาการศึกษานอกระบบโรงเรียนมากที่สุด คือด้านการประชาสัมพันธ์ ในเรื่องเกี่ยวกับการประกาศเกียรติคุณเพื่อยกย่องชมเชยในการเข้าร่วมพัฒนางานการศึกษานอกระบบโรงเรียน รวมทั้งประโยชน์ที่ก่อเกิดในรูปของเงินอุดหนุน การใช้ทรัพยากรร่วมกัน การลดหย่อนภาษี ถิ่นนับว่าเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจแก่ภาคีเครือข่ายและเสริมสร้างความมั่นคงยั่งยืนในการเป็นภาคีเครือข่ายที่คู่ต่อกันตลอดไปด้วย

4. จากผลการวิจัยพบว่าการมีบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจ ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของภาคีเครือข่าย เป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยที่สอดคล้องกับข้อเสนอจากการสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิ ผลการศึกษาระดับปริญญา และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุกัญญา ภาคภูมิ (2547 : บทคัดย่อ, 61) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครปฐมซึ่งพบว่าปัจจัยสำคัญคือคณะกรรมการบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครปฐม มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานการศึกษานอกระบบโรงเรียนอยู่ในระดับสูง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมคิด พรหมจ้อย , สุมาลี สังข์ศรี และวรวิทย์ กิตติคุณศิริ (2550 : 176) ที่พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการยกระดับการศึกษาของประชากรวัยแรงงานตาม Roadmap กศน. ประการหนึ่ง คือ ภาคีเครือข่ายมีความรู้ความเข้าใจงานการศึกษานอกระบบโรงเรียนในระดับมาก

การมีบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นเรื่องที่สำคัญที่จะเป็นกลไกในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ และด้วยหลักการของ

การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่ให้ความสำคัญในการแสวงหาความร่วมมือในการจัดการศึกษากับภาคีเครือข่ายต่างๆ ดังนั้นการมีบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวย่อมจะเป็นเครื่องมือ หรือกลไกที่สำคัญยิ่ง ที่จะก่อให้เกิดผลสำเร็จในการทำงานร่วมกัน เกิดการประสานสัมพันธ์และความร่วมมือ ในการทำงานร่วมกัน ได้เป็นอย่างดี

จากข้อค้นพบของงานวิจัยนี้ ทำให้เห็นประเด็นที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดมหาสารคาม เพื่อการพัฒนาการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอนาคตต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำประยุกต์ใช้

1.1 ด้านการร่วมคิดวางแผน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนควรที่จะมุ่งส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ให้จัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต้องปรับเปลี่ยนบทบาทและแนวความคิด ให้สอดคล้องกับบทบาทของความเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในส่วนของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดมหาสารคาม ควรมีแนวทางการพัฒนาบุคลากรทั้งผู้บริหารสถานศึกษา ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยการฝึกอบรม สัมมนา และควรจัดทำคู่มือแนวทางการดำเนินงานของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนตลอดไป

1.2 ด้านการร่วมดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดมหาสารคาม ที่ได้รับการสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ รวมทั้งงบประมาณจากสถานศึกษา กศน.

จำเป็นต้องมีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงควรพัฒนาครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านการเงิน ด้านกิจกรรม กศน.ทุกกิจกรรม รวมทั้งควรมีการจัดทำคู่มือการดำเนินงานในเรื่องดังกล่าวเพื่อให้บุคลากรใช้เป็นแนวทางการดำเนินงาน ได้อย่างถูกต้อง

1.3 ด้านการร่วมรับผลที่เกิดขึ้น ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่จะสามารถดำเนินกิจกรรม อยู่ในระดับก้าวหน้า ซึ่งเป็นระยะที่สามารถดำเนินงานได้เป็นอย่างดีมีความเข้าใจวิธีการ ดำเนินงานที่ชัดเจน มีพัฒนาการและขยายกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง มีความพร้อมในด้านทรัพยากร และการบริหารจัดการ และมีผลสำเร็จของงานที่สามารถเผยแพร่ต่อสาธารณชนได้ ผู้บริหาร สถานศึกษาและครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ควรเป็น “นักประสานงานและผู้ให้กำลังใจ” โดยมุ่งเน้น การเผยแพร่ผลงานและเชิดชูเกียรติ ได้แก่ การส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ สร้างขวัญกำลังใจโดยการยกย่องเชิดชูเกียรติ และสนับสนุนให้มีการเผยแพร่ผลงานแก่ สาธารณะอย่างต่อเนื่อง

1.4 ด้านการร่วมประเมินผล ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ควรให้ความสำคัญในเรื่อง การประสานความสัมพันธ์การทำงานร่วมกับคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่ต่างฝ่ายต่างมี ความเป็นอิสระต่อกัน โดยมีจุดร่วมของเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์และมีกรอบการทำงาน ร่วมกันที่ชัดเจน ให้ความสำคัญในการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยกระบวนการ มีส่วนร่วม

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยต่อไป

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด มหาสารคาม ควรส่งเสริมสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยเชิงลึกในการมีส่วนร่วมในการจัด การศึกษาของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านการร่วมคิดวางแผน ด้านการร่วมดำเนินงาน ด้านการร่วมรับผลที่เกิดขึ้น และด้านการร่วมติดตามประเมินผล รวมทั้งการศึกษาวิจัย เกี่ยวกับการสร้างแรงจูงใจ และความพร้อมของคณะกรรมการศูนย์การ เรียนรู้ชุมชน เพื่อนำผลการศึกษาวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สำนักงานส่งเสริมการศึกษาน อกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดมหาสารคาม ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น